

בהקפאה עמוקה – ריאיון עם מרדכי ברא"ם / אברהם קלסקי

ארבעה עשר שנים עבד מרדכי ברא"ם כאחראי על בית הקירור. רא"ם נוסד כבית אריזה לנשירים בשנת 1958. בית האריזה שירת עשרה משקים באיזור שלנו. הוא נסגר כתוצאה מהמחירים הנמוכים ואי הרווחיות בגידול פרי הנשירים ועקירתם (אבוקדו אורזים בעמק). נשאר בית הקירור המכיל 3,600 טון קיבול ב-22 חדרים. היום משתמשים בו שני משקים לאיכסון תפוחים ואגסים. בשביל לשמור על רווחיות בית הקירור, נבנתה מערכת קשירים עם גורמים נוספים, המאכסנים אצלנו תוצרת - מועצת הפירות, ירקות, פרי הדר, מחלבת תל יוסף. בית הקירור נשאר רווחי ומשתלם.

ש: מי היו הפועלים?

כ-60 פועלים עבדו בבית האריזה בתקופת השיא. מתוך השישים היו שבעה חברי קיבוץ כמנהלים, עובדי תחזוקת הקירור, בית האריזה, מנהל עבודה ומשווק. בארבע השנים האחרונות נותרתי לבד במערכה. הייתי אחראי על האחזקה, השיווק ובית הקירור. מתוך ארבע שנים הייתי במשך שנתיים אחראי גם על בית האריזה. עבדו איתי כעשרה אנשים.

ש: האם אפשר היום להשוות את רא"ם לגרנות, מילואות ושער הנגב?

"שלושת המפעלים שהזכרת הוקמו לאותה מטרה. רק שם קם הגולם על יוצרו. כשהייתה רווחה כלכלית בנו עוד ועוד מפעלים, שהעסיקו מאות פועלים שכירים ומנהלים חברי קיבוץ. לעומת זאת רא"ם, באופן יחסי, שמר על צביונו הקיבוצי ועסק לרוב, עד לתקופה האחרונה, בדברים שנחוצים לקיבוץ האיזור.

ש: האם לדעתך קיימת העדפה למפעלים איזוריים, או שכל קיבוץ יפתח את השירותים לעצמו?

מפעלים איזוריים לא ניתן לחסל כיחידה כלכלית. להערכתי קיבוץ היום איננו מסוגל ליצור את השירותים האלה לבד. הדברים אמורים לגבי שרותי מזון לבעלי חיים, לענף הכותנה, לזל, אבוקדו. הטיעון הרווח היום נגד המפעלים האיזוריים היא העבודה השכירה. לדעתי, אין להימנע מעבודה שכירה במפעל איזורי, אך יש לחפש דרך לשיתוף יתר של העובדים בניהול, ולא ליצור "גולם הקם על יוצרו" בגודלו ובכמות האנשים שהוא מעסיק. רא"ם, לעומת מפעלים איזוריים אחרים, מאוד קומפקטי, מאוד יעיל ושירת בצורה טובה את הקיבוצים, אך לא הותאם לצרכים העכשוויים. יש בו מעט עבודה שכירה. לזכותנו ייזקף שלפועלים העובדים כבר שנים רבות ברא"ם יש כבוד והערכה לקיבוצים המעסיקים אותם. רא"ם זו דוגמא טובה למפעל איזורי ויש לדעתי לטפחו.

ש: האם אין זו עבודה שכירה מוסווית של מספר קיבוצים ביחד?

לא, כיוון שהקיבוץ אינו מסוגל לתת את כל השירותים האלו לעצמו וחייבים לקנות שירותים בחוץ. בדיוק כמו שאתה קונה מזון, נעלים ובגדים בחוץ, ולא מעסיק אנשים שיתפרו ויספקו לך נעלים ובגדים בבית.

ש: אם כך, נעשה שותפות איזורית בקטיף, נגריה, מוסכים, כמו במושב שתופי, ואז נחסוך לעצמנו עבודה שכירה בקיבוץ?

הפיכת התנועה הקיבוצית למושב שיתופי מהווה חיסול הקיבוץ. אני בדעה שאנו מתקדמים ולא נסוגים. אני משוכנע שהמפעלים האזוריים, במתכונת של היום, הם לא בניגוד לחיי הקיבוץ אלא מקילים על חיינו. כל עוד הם משרתים שתי מטרות - של הקיבוץ ושל העובד במפעל.

ש: בדיון בשיחת קיבוץ על בעיות משק השמעת קריאת ביניים בנושא מחסני הקירור, למה התכוונת?

בישיבת ו. משק שדנו בגורל רא"ם הבאתי לישיבה דו"ח מפורט של מצב בתי הקירור בעבר, בהווה ובעתיד. בגלל החובות הרבים של רא"ם ועקב ההחלטה להעביר את בתי הקירור לבעלות אחרת, הגעתי למסקנה שעלינו לרכוש את בית הקירור ולצרפו למפעל ההובלה של עין השופט. ביקשתי לבדוק את זה ולהתייחס לכך. לאורך כל הדרך לא הייתה בדיקה רצינית והתייחסות לעניין. במקום זה הובא רעיון מפעל האשפה, שאף אחד לא יודע מה טיבו של מפעל כזה ובמה זה כרוך. לעומת זאת, לגבי בתי הקירור מסרתי את כל הנתונים על מצבם. לדעתי, קיבוץ המחפש תוספת הכנסה יכול להתייחס ביתר רצינות לנתונים בדוקים עם מספרים על כדאיות או חוסר כדאיות. אם מי שהוא חושב שיש כאן עבודה שכירה נוספת לקיבוץ, הוא טועה. לפי התוכנית, אחרי הרכישה מפעל ההובלה צריך היה לעבור לשטח של רא"ם ולפנות את המקום הנוכחי. לניהול אין צורך בתוספת כוח אדם, כיוון שהנהלת המפעל יכולה להשתלט על העניין מבחינה ניהולית וחשבונאית. מבחינה טכנית המכונאים יכולים לתחזק את המפעל בתוספת של 2-3 מלגזנים העובדים היום במפעל הקירור.

ש: מה הקשר לענף ההובלה עם מחסן הקירור?

"בית הקירור מעביר בשנה 15 עד 20 אלף טון מטען באיסוס. מתוך זה עין השופט מובילים כ-7 אלפים טון.

ש: איך אתה מסכם ארבעה עשר שנות עבודה ברא"ם? האם הרגשת ניתוק מהחיים החברתיים בקיבוץ?

למראית עין היה נראה כאילו הייתי מנותק מחיי הקיבוץ. זה לא נכון. להערכתך הייתי על סטנדרטים מקובלים של חיי קיבוץ. אומנם תקופה מסוימת לא הייתי פעיל במשק מבחינה חברתית, מסיבות שונות, אך מבחינה כלכלית, להערכתך, תרמתי כמיטב יכולתי. את התקופה הארוכה שעבדתי ברא"ם אני יכול לסכם באופן חיובי בגלל כמה סיבות: הצלחתי לאחר סגירת בית האריזה, להעביר את בית הקירור, הודות לקשרים שנקשרו עם גורמים שונים, לפסים רווחיים במשך השנים האחרונות. לשמחתי נוצרו יחסים אישיים טובים עם עובדי המפעל הגרים בישובי האיזור. עד היום אני בתמונה, מתייעצים איתי וזה שכרי וסיפוקי מהמפעל הזה. מנהל במפעל כזה חייב לחוש את העבודה באופן אישי ולדעת לבצע באופן מקצועי את כל העבודות, לא רק בניהול אלא גם בעבודה שחורה. לדעתי זה מתכון להצלחה בניהול מפעל אזורי ולא רק אזורי, והמבין יבין...

ש: מה תוכניותך בעתיד?

הסכמתי לעבוד מהראשון ביוני כאקונום במטבח המוסד.

למרדכי מאחלים הצלחה בהמשך...

עובדי מחסן הקירור עם מרדכי וברוך רקובסקי [1973]